מְזוֹנוֹת תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וְתיקנו מָעָה כֶּסֶף תַּחַת מוֹתָר מעשה ידיה, וְכֵיוָן דְּלֹא קָא יָהֵיב – שאין הבעל נותן לָהּ מָעָה כֶּסֶף לצרכיה, מוֹתָר, דִּידָהּ הַוֵי – שלה הוא, ואין הבעל יכול להקדישו בחייה, ורק כשתמות ויירשנה יחול הקדשו. ואילו רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה סָבַר, תִּקְנוּ לאשה מְזוֹנוֹת תַּחַת מוֹתָר, וּמָעָה כֶּסֶף תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וְכֵיוָן דְּקָא יָהֵיב לָהּ מְזוֹנֵי – שנותן לה הבעל מזונות, מוֹתָר דִּידֵיהּ הַוֵי – שלו הוא, ויכול להקדישו מחיים.

מבררת הגמרא: בְּמַאי קָמִפַּלְגִי – מה הן סברות המחלוקת, מה תיקנו כנגד מזונות ומה כנגד מעה כסף. מבארת הגמרא: מַר סָבַר – רב ושמואל סוברים, מִידֵי דְּשָׁכִיחַ מִמִּידֵי דְּשָׁכִיחַ – תיקנו חכמים דבר מצוי כנגד דבר מצוי, והיינו מזונות תחת מעשה ידים ששניהם מצויים בכל יום, אך מותר מעשה ידיה אינו מצוי כל כך, וכנגדו תיקנו מעה כסף שאינה מצויה כמזונות. וּמַר – רב אדא בר אהבה סָבַר, מִידֵי דְּכַיָּיץ מִמִּידֵי דְּכַיָּיץ – תיקנו חכמים דבר קצוב כנגד דבר קצוב, והיינו מעה כסף כנגד מעשה ידיה, שישיעורם קצוב (להלן סד:), ואילו מותר מעשה ידיה שאינו קצוב, תיקנו כנגדו מזונות שאינם קצובים.

מקשה הגמרא על רב אדא בר אהבה: מֵיתִיבִי, שנינו בברייתא, תִּקְנוּ מְזוֹנוֹת תַּחַת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וזהו שלא כדבריו, שמזונות נתקנו כנגד מותר מעשה ידיה. מתרצת הגמרא: אֵימָא – אמור בלשון הברייתא, שתיקנו מזונות תַּחַת מוֹתָר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ.

מקשה הגמרא על רב ושמואל: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה (להלן סד:), אִם אֵינוֹ נוֹתֵן לָהּ מָעָה כֶּסֶף לְצוֹרְכֵיהָ, מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהּ, ולא כמו שאמרו, שתחת המעה כסף תיקנו לו מותר מעשה ידיה. מתרצת הגמרא: אֵימָא – אמור בלשון המשנה, מוֹתָר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהּ.

תמהה הגמרא: איך אפשר לגרוס כך במשנה, וְהָא עֲלָהּ קָתָנֵי – והרי על דין זה שנינו בהמשך המשנה, מַה הַשִּׁיעוּר שֶׁהִיא עוֹשָׂה לוֹ, טוויית מַשְׁקָל חָמֵשׁ סְלָעִים חוטי שְׁתֵּי בִיהוּדָה. ואם כן מדובר כאן במעשה ידיה שחובה עליה לעשות ולא במותר, ומכך שהמשנה מפרשת מה היא צריכה לעשות, משמע שבזה עסקה המשנה בתחילה, ועל זה אמרה שתמורת זאת הוא חייב במעה כסף. מתרצת הגמרא: באמת המשנה עוסקת במותר, וְהָכִי קָאָמַר התנא, מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ כַּמָּה חַיָּיב – יש לברר כמה היא חייבת לעשות, דְּלֵידַע – כדי שעל ידי שיעור זה נדע מוֹתָר דִּידָהּ כַּמָּה – מאיזה שיעור נחשבים מעשי ידיה כ'מותר', ועל זה אמר התנא שחיובה הוא לטוות מַשְׁקָל חָמֵשׁ סְלָעִים חוטי שְׁתֵּי בִיהוּדָה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְלָעִים בַּגָּלִיל.

* * *

שנינו במשנה: המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת, המותר, רבי מאיר אומר הקדש, רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין. אָמַר שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר, שהמקדיש את מותר מעשה ידי אשתו, אינו קדוש. מקשה הגמרא: וּמִי אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי – וכי יתכן שפסק שמואל כך, והרי שמואל עצמו ביאר לעיל שהמשנה עוסקת בבעל שאינו נותן לאשתו מעה כסף ולכן בחייה אינו זוכה במותר, ומחלוקת רבי מאיר ורבי יוחנן הסנדלר היא כשמתה האשה, שלרבי מאיר המותר קדוש כיון שאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, ולרבי יוחנן הסנדלר אין המותר קדוש, לפי שבשעת ההקדשה לא היה המותר שלו, ואין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, וְהָתְנַן במשנה (נדרים פה.) האומרת לבעלה קוֹנָם שֶׁאֲנִי עוֹשָׂה לְפִיךָ – מה שאני עושה במלאכתי יהא אסור עליך כקרבן, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָפֵר, כיון שמעשה ידיה משועבדים לו, ואינה יכולה לאוסרם עליו. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, יָפֵר הבעל את הנדר, שֶׁמָּא תַּעֲרִיךְ עָלָיו יָתֵר מִן הָרְאוּי לוֹ – תעשה מלאכה יותר מחיובה אליו, ויחול נדרה על אותו עודף שאינה חייבת בו. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, אף משום עיקר מעשה ידיה יָפֵר לה, כי אף שעתה היא משועבדת לו ואין הנדר יכול לחול, יש לחשוש שֶׁמָּא יִנָּשֵׂנָּה, וכיון שבזמן זה אינה משועבדת לו יחול נדרה, וּתְהֵא אֲסוּרָה לַחֲזוֹר אליו, כיון שאי אפשר שלא יהנה ממלאכות שהאשה עושה לבעלה. מסיימת הגמרא את קושייתה: וַהרי אָמַר שְׁמוּאֵל על משנה זו, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, שאף שעתה היא משועבדת לו ואין הנדר יכול לחול, מכל מקום כשתצא מרשותו יחול הנדר, ומוכח שאדם יכול להחיל נדר על זמן שעדיין לא בא לעולם, וזהו שלא כדבריו כאן שפסק הלכה כרבי יוחנן הסנדלר שאין הקדשו חל, כיון שבשעת ההקדש עדיין לא זכה באותו מותר מעשה ידים.

מתרצת הגמרא: כִּי – מה שאָמַר שְׁמוּאֵל שֶׁהֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, אין זה מטעמו של רבי יוחנן בן נורי שיש לחשוש שיגרשנה ולא יוכל להחזירה, אלא משום שחושש לְהַעֲדָפָה, שמא תעשה יותר מכדי חיובה, ויחול הנדר על אותו עודף.

דוחה הגמרא תירוץ זה: וְלֵימָא – יאמר שמואל, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, אך לא מטעמו, אלא מחשש לְהַעֲדָפָה, שאם תעדיף יחול הנדר על העודף, כדי שלא נטעה לומר שהוא פוסק כטעמו של רבי יוחנן בן נורי, שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה. אִי נַמִּי – או שיאמר שמואל נוסח זה, אֵין הֲלָכָה כְּתַנָּא קַמָּא האומר שאין צריך להפר, אלא צריך להפר, והיינו משום ההעדפה. אִי נַמִּי יאמר שמואל, הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא שאמר בפירוש שצריך להפר מחשש להעדפה. ומכך שלא אמר שמואל אחד מנוסחאות אלו, אלא אמר סתם 'הלכה כרבי יוחנן בן נורי', משמע שזהו מטעמו, שיחול הנדר לאחר שיגרשנה, כיון שהקדש חל על דבר שלא בא לעולם, וזו סתירה למה שפסק שמואל עצמו כרבי יוחנן הסנדלר של משנתינו, שאין הקדשו של הבעל חל על מותר מעשה ידיה לאחר מיתתה, כיון שזהו דבר שלא בא לעולם.

הגמרא מתרצת את הקושיא באופן אחר: אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף, אף ששמואל פסק כרבי יוחנן הסנדלר במשנתינו, וכרבי יוחנן בן נורי בנדרים, אין זו קושיא, דקוֹנָמוֹת קָאָמְרִתְּ – וכי אתה סבור שאפשר להקשות מדיני נדרים על דיני הקדשות, אין הדבר כן, אלא שָׁאנֵי – שונה הוא דין קוֹנָמוֹת, שהם קלים להתפסה, ומַתּוֹךְ שקולתם גורמת לכך שֶׁאָדָם אוֹסֵר בקונם פֵּירוֹת של חֲבֵירוֹ, עָלָיו – על עצמו, אף שאינם שייכים לו ואינם ברשותו, כך הדין הוא גם שאָדָם מַקְדִּישׁ – אוסר בנדר בהקדש דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם, אף שאין הדבר ברשותו, מה שאין כן בהקדש, שאין אדם יכול להקדיש פירות חבירו, וכמו כן אינו יכול להקדיש גם דבר שלא בא לעולם. ולכן פסק שמואל כרבי יוחנן בן נורי שעל הבעל להפר את נדרה של אשתו, כיון שאם לא יפר יחול הנדר כשתתגרש, ומאידך פסק כרבי יוחנן הסנדלר של משנתינו, שאין הקדשו של הבעל חל על מותר מעשה ידי אשתו, אף לאחר מיתתה.

הגמרא דוחה גם תירוץ זה. מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרב יוסף, כיצד אתה מוכיח מכך שאדם אוסר על עצמו את פירות חבירו, שגם יוכל לאסור דבר שלא בא לעולם, והרי בְּשִׁלְטָא מה שאָדָם אוֹסֵר פֵּירוֹת חֲבֵירוֹ עָלָיו הגם שאינם שלו, הטעם הוא שֶׁכֵּן אָדָם אוֹסֵר פֵּירוֹתָיו עַל חֲבֵירוֹ, כלומר, אכן אין צורך שיהיו גם הפירות שלו וגם שיאסרם על עצמו, אלא די בכך שהפירות שלו, ואז יכול לאוסרם אף על חבירו, או שהאיסור יחול על עצמו, ואף אם הפירות של חבירו. אך האם נאמר מחמת כן שֶׁאָדָם אוסר דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם עַל חֲבֵירוֹ, והרי לא הדבר ברשותו ולא חבירו ברשותו, ואף כאן, שהיא נודרת על מעשי ידים שתעשה לאחר שתתגרש, שעדיין לא באה המלאכה עצמה לעולם, ואף ה'זמן' של אחר גירושין עדיין אינו בעולם, הרי היא כאוסרת פירות שאינם ברשותה על בעלה, שבודאי אין הנדר חל, שֶׁכֵּן אֵין אָדָם אוֹסֵר פֵּירוֹת חֲבֵירוֹ עַל חֲבֵירוֹ.

מתרצת הגמרא תירוץ אחר על הסתירה בדברי שמואל: אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, לעולם סובר שמואל שאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם, ולכן פסק כרבי יוחנן הסנדלר במשנתינו, שמותר מעשה ידיה נשאר חולין גם לאחר מיתתה, ומכל מקום פסק כרבי יוחנן בן נורי שחל נדרה לאסור מעשה ידיה על בעלה לאחר שתתגרש, משום שלא מדובר במקדישה את הפירות, אלא בְּאוֹמֶרֶת יְקֻדְּשׁוּ יָדַי לְעוֹשַׂיִךְ לְהָם – לקדוש ברוך הוא, שעשאן, וכיון דְּיָדַיִם עצמם אִיתְּנְהוּ [–ישנם] בָּעוֹלָם, נמצא שהיא אוסרת דבר שבא לעולם.

המשך בעמוד רלו

תמהה הגמרא: וְכִי קָאָמְרָה הָכִי – וכשאומרת כך, שמקדישה את ידיה, מִי מְקַדְּשָׁן – וכי נעשות ידיה קדושות, הָא מְשַׁעְבְּדָא לֵיהּ – הרי היא משועבדת לבעלה למעשה ידיה, ואינה יכולה להקדישן. מתרצת הגמרא: דְּאָמְרָה, לְכִי מְיַגְּרָשָׁה – שאמרה שמעשה ידיה יהיו בהקדש לאחר שתתגרש.

מקשה הגמרא: וּמִי אִיכָּא מִידֵּי – וכי יש דבר דְּאִילּוּ הַשְׁתָּא לֹא קָדֵישׁ – שאם היתה מקדישה את ידיה עתה, לא היתה הקדשתה חלה, שהרי היא משועבדת לבעלה, וּלְקַמִּיהּ קָדֵישׁ – וכשאוסרתו בהקדש לאחר זמן, לכשתתגרש, חל האיסור בהקדש, והרי אותו זמן של אחר הגירושין עדיין לא בא לעולם, והרי היא כאוסרת על בעלה דבר שלא בא לעולם, והרי זה כאוסר על חבירו דבר שאינו שלו, שכבר התבאר שאין איסורו חל.

מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבִּי אַלְעָאי, אַלְמָה לֹא – מדוע אתה סבור שאי אפשר לומר כן, והרי ודאי יתכן שאדם אינו יכול להקדיש עתה דבר מסוים, אך יכול להחיל עליו הקדש לאחר זמן, ודוגמא לדבר, אֵילּוּ הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ, שָׂדֶה זוֹ שֶׁאֲנִי מוֹכֵר לְךָ, לְכְשֶׁאֶקָּחֶנָּה – גם גוף השדה וגם הפירות ביד הלוקח, וכיון שאין למוכר שום זכות בשדה זו, אינו יכול להקדישה לא עתה ולא לאחר זמן, אבל הָכָא, באשה האוסרת על בעלה את מעשה ידיה, רק ה'פירות', המלאכות שעושה בידיה שייכים לבעלה, אבל גּוּפָהּ – הידים עצמן, בְּיָדָהּ הוּא – שייכות לאשה עצמה, וכיון שהקדישה את גוף הידים, שהרי אמרה 'יקדשו ידי לעושיהן', ממילא חלה הקדשתה לענין הזמן שלאחר הגירושין. מסיים רב פפא את דבריו: הָא לֹא דָּמְיָא – נידון זה אינו דומה אֶלָּא לְאִדְּם הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ, והרי הָתָם, במקדיש קרקע, הרי גם עתה בְּיָדוֹ לְהַקְדִּישָׁהּ, שהרי עדיין לא מכר את הקרקע ללוקח, אלא קודם המכירה אמר לו שכאשר יחזור ויקננה, תהיה קדושה, וכיון שבידו להקדישה עתה, יכול הוא להקדישה גם לאחר זמן, כשתהיה שוב ברשותו. אך הָכָא, באשה המדירה את בעלה ממעשה ידיה לאחר שתתגרש, אֵין בְּיָדָהּ לְגָרֵשׁ אֶת עַצְמָהּ מבעלה עכשיו, כדי שיחול הנדר על ידיה. וְהָא – נידון זה, לֹא דָּמְיָא – אינו דומה אֶלָּא לְאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ, שָׂדֶה זוֹ שֶׁכִּבר מָכַרְתִּי לְךָ, לְכְשֶׁאֶקָּחֶנָּה מִמְּךָ, תִּיקָּדֵשׁ, דּוּדאי לֹא קָדְשָׁה, כיון שאין בידו להקדישה עתה, והוא הדין באשה שאין נדרה חל, ואם כן חוזרת הקושיא, כיון ששמואל סובר שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, כיצד הוא פוסק כרבי יוחנן בן נורי שחל הנדר של האשה לאחר שתתגרש.

מתרצת הגמרא: מַתְקִיף לָהּ רַב פָּפָּא – דוחה רב פפא את סברתו של רבי ירמיה, מִי דָּמֵי – וכי הנידון של אשה זו דומה לאדם המקדיש שדה שאינה ברשותו כלל, והרי הָתָם, במקדיש שדה שאינה ברשותו, גּוּפָא וּפֵירוֹת בְּיָדָא דִּלּוֹקֵחַ – גם גוף השדה וגם הפירות ביד הלוקח, וכיון שאין למוכר שום זכות בשדה זו, אינו יכול להקדישה לא עתה ולא לאחר זמן, אבל הָכָא, באשה האוסרת על בעלה את מעשה ידיה, רק ה'פירות', המלאכות שעושה בידיה שייכים לבעלה, אבל גּוּפָהּ – הידים עצמן, בְּיָדָהּ הוּא – שייכות לאשה עצמה, וכיון שהקדישה את גוף הידים, שהרי אמרה 'יקדשו ידי לעושיהן', ממילא חלה הקדשתה לענין הזמן שלאחר הגירושין. מסיים רב פפא את דבריו: הָא לֹא דָּמְיָא – נידון זה אינו דומה אֶלָּא לְאִדְּם הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ,

שָׁדָה זוֹ שֶׁמְּשַׁכַּנְתִּי לְךָ – שנתתי לך כמשכון על חובי, לְכְשֶׁאֶפְדֶּנָּה מָמָּךְ על ידי שאשלם את חובי, תִּיקָּדֵשׁ, דְּקָדְשָׁה, משום שאף עתה גוף השדה בבעלותו, הגם שהמלוה אוכל פירותיה. אף כאן, שהידים עצמן שייכות לה יכולה להקדישם לאחר שיגרשנה אף שמעשי ידיה משועבדים, ואין זה נחשב כדבר שלא בא לעולם, ונמצא שאין סתירה בדברי שמואל.

מביאה הגמרא אמורא שמסכים לעיקר תירוצו של רב פפא, אך דוחה את הדוגמא שהביא רב פפא. מקשה הגמרא: מַתְקִיף לָהּ רַב שֵׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי, מַי דָּמֵי – וכי נידון זה דומה לדוגמא שהבאת, והרי הָתָם, במקדיש שדה ממושכנת, בְּיָדוֹ לְפָדוֹתָהּ עבשיו על ידי שישלם את חובו, ולכן יכול להקדישה לזמן שלאחר שיפדנה, אך הָכָא, באשה המקדישה את ידיה לאחר שתתגרש, אֵין בְּיָדָהּ לְגָרֵשׁ עַצְמָהּ ולזכות במעשה ידיה כדי להקדישם. ולכן הָא – נידון זה, לֹא דָּמְיָא אֶלָּא לְאוֹמַר לַחֲבִירוֹ, שֶׁדֶּה זוֹ שֶׁמְּשַׁכַּנְתִּי לְךָ לְעֶשֶׂר שָׁנִים, ואינו יכול לפדותה בתוך הזמן, לִכְשֶׁאֶפְדֶּנָּה מִמְּךָ אחר עשר שנים, תִּיקָּדֵשׁ, דְּקָדְשָׁה, משום שאף באותם שנים שייך גוף הקרקע ללוה, ולמלוה יש רק שעבוד על הפירות, ולכן בידו להקדישה לאחר שיפדנו, ואף באשה, כיון שגוף הידים שלה, אף שמעשי ידיה משועבדים לבעלה ואינה יכולה להפקיע זאת, יכולה להקדישם לאחר שתתגרש, ולכן פסק שמואל כרבי יוחנן בן נורי שחלה הקדשתה, ואין זו סתירה למה שפסק במשנתינו כרבי יוחנן הסנדלר שאין הבעל יכול להקדיש דבר שלא בא לעולם.

מקשה הגמרא על סברתו של רב שישא בריה דרב אידי, וממילא גם על עיקר התירוץ על דברי שמואל. מקשה הגמרא: מַתְקִיף לָהּ רַב אַשִׁי, מַי דָּמֵי, והרי הָתָם, במקדיש שדה שמושכנה לעשר שנים, אמנם עתה אין בידו לפדותה, אך לְאַחַר עֶשֶׂר שָׁנִים מִיהָא [–מכל מקום] בְּיָדוֹ לְפָדוֹתָהּ, ולכן נחשב הדבר כבידו, ויכול להקדישה לאותו זמן שלאחר פדייתה, אבל הָכָא, באשה, הרי אֵין בְּיָדָהּ לְגָרֵשׁ עַצְמָהּ לְעוֹלָם, וכיון שכך אינה יכולה להקדישם אף לאחר שתתגרש, כיון שזהו דבר שלא בא לעולם, ואם כן חוזרת הקושיא שיש סתירה בדברי שמואל, שפסק בסוגייתנו כרבי יוחנן הסנדלר, שאין אדם יכול להקדיש את מותר מעשי ידי אשתו אף לאחר מיתתה, כיון שזהו דבר שלא בא לעולם. ומאידך פסק בנדרים כרבי יוחנן בן נורי, שאשה יכולה לאסור על בעלה את מעשי הידים שתעשה לאחר שתתגרש, אף שזהו דבר שלא בא לעולם.

הגמרא מתרצת באופן אחר מדוע אף שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, יכולה האשה לאסור את מעשי ידיה לאחר שתתגרש: אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי, קוֹנָמוֹת קָא אָמְרָה – האם אתה סבור לדמות דין נדר בלשון קונם לדין הקדש דמים, אין הדבר כן, אלא שֶׁאנִי – שונה דין קוֹנָמוֹת בכך דְּקָדוּשַׁת הַגּוּף נִינְהוּ, שהרי הנודר בקונם אוסר את הדבר בקרבן, שאין לו פדיון, ואלים כח הקונם להפקיע את שעבוד בעלה כבר עתה, קודם שגירשה, ונמצא שזהו כדבר שבא לעולם, ולכן פסק שמואל כרבי יוחנן בן נורי שחל נדרה. אך במשנתינו הבעל מקדיש את מותר מעשי ידי אשתו בקדושת דמים בלבד, ובזה פסק שמואל כרבי יוחנן הסנדלר, שכיון שהקדשו יכול לחול רק לאחר מיתתה, הרי הוא כמקדיש דבר שלא בא לעולם, שאינו חל.

וְדין זה הוא כְּדְרָבָא, דְּאָמַר רָבָא, 'חֶקְדֵּשׁ' – קדושת הגוף, כגון ששעבד הלוה למלוה את שורו ואחר כך הקדישו למזבח, 'חֲמֵשׁ' – שעבד חמצו לגוי, והשהה אותו בביתו בפסח, 'שְׁחָרוּר' – שעבד את עבדו הכנעני למלוה, ושחררו, מַפְקִיעִין מִידֵי שִׁעְבּוּד, ואין המלוה יכול לגבותם. כיון שנעשה השור קדוש בקדושת הגוף, ונאסר החמץ איסור הנאה, והתקדש גוף העבד בקדושת ישראל, ושוב אי אפשר להשתעבד בו. ואף כאן מה שהקדישה האשה את ידיה מפקיע את שעבודם לבעלה.

מקשה הגמרא: כיון שקונם מפקיע מידי שיעבוד, וְנֵיקַדְּשׁוּ מֵהַשְׁתָּא – תחול הקדשת מעשי ידיה כבר עתה, בעודה נשואה, ומדוע אמר רבי יוחנן בן נורי שצריך להפר רק מחשש שיגרשנה. מתרצת הגמרא: כשהיא נשואה, אַלְמוֹהּ רַבָּנָן לְשִׁעְבּוּדֵיהּ דְּבַעַל – חיזקו חכמים את שעבוד הבעל, ועשאוהו כלוקח גמור שכבר זכה במעשי ידיה, שאין האשה יכולה לאוסרם עליו, כִּי חֵיכִי דְּלֹא תִּיקָּדֵשׁ מֵהַשְׁתָּא – כדי שלא יחול ההקדש מעכשיו, בעודה תחתיו.

משנה

משנתינו מפרטת אלו מלאכות חייבת האשה לעשות לבעלה, ואימתי היא פטורה מעשייתן: וְאֵלּוּ מְלָאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ, טוֹחֶנֶת חיטים, וְאוֹפָה לחם, וּמְכַבֶּסֶת, מְכַשֶּׁלֶת, וּמַנִּיקָה אֶת בְּנָהּ, מַצַּעַת [–מכינה] לוֹ את הַמִּטָּה, וְעוֹשָׂה [–טווה] בְּצֶמֶר.

המשנה מבררת מתי היא נפטרת ממלאכות אלו: הַכְנָסָה לוֹ בנדוניית שִׁפְחָה אַחַת, הרי היא לֹא טוֹחֶנֶת וְלֹא אוֹפָה וְלֹא מְכַבֶּסֶת, אלא השפחה עושה זאת, והאשה עושה את שאר המלאכות. הכניסה לו שְׁתֵּים – שתי שפחות, אף אֵין מְכַשֶּׁלֶת וְאֵין מַנִּיקָה אֶת בְּנָהּ, אלא השפחה השניה עושה זאת. הכניסה לו שָׁלֹשׁ, אף אֵין מַצַּעַת לוֹ הַמִּטָּה, וְאֵין עוֹשָׂה בַּצֶּמֶר, אך עדיין צריכה לשמשו בבית, כגון לילך בשליחותו להביא חפץ מבית לעליה. הכניסה לו אַרְבַּע, יוֹשֶׁבֶת בְּקָתֶדְרָא – כסא מנוחה, ואינה עושה שום מלאכה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֲפִילּוּ הִכְנִיסָה לוֹ מֵאָה שִׁפְחוֹת, הבעל כּוֹפֶה לַעֲשׂוֹת בַּצֶּמֶר, משום שֶׁהַבַּטָּלָה מְבִיאָה לִידֵי זִמָּה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אַף הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה, יוֹצִיא – יגרשה, וְיִתֵּן לָהּ כְּתוּבָּה, משום שֶׁהַבַּטָּלָה מְבִיאָה לִידֵי שִׁעֲמוּם [–שיגעון].

* * *

גמרא

שנינו במשנה: 'ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה, טוחנת'. תמהה הגמרא: 'טוֹחֶנֶת' סָלְקָא דַּעְתָּךְ – וכי עולה בדעתך שהיא עצמה טוחנת את החיטים, והרי אבני הריחים מסתובבות וטוחנות על ידי המים הזורמים עליהן. מתרצת הגמרא: אֶלָּא, אִימָא – אמור במשנה, 'מַטְחֶנֶת' – עושה את צרכי הטחינה, מכניסה חיטים לבית הקיבול שלהם, ומקבלת את הקמח אחר הטחינה. תירוץ נוסף: וְאִיבָּעֵית אֵימָא, בְּרֵיחַיָּא דְּיָדָא – מדובר ברחיים של יד, שבזה היא טוחנת בעצמה את החיטים.

* * *

הגמרא מביאה תנא החולק על משנתינו. אומרת הגמרא: מַתְנִיתִין, האומרת שהאשה חייבת לעשות מלאכות שונות לבעלה, דְּלֹא כְּרַבִּי חִיָּיא, דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא בברייתא, אֵין אִשָּׁה אֶלָּא לְיוֹפִי וְאֵין אִשָּׁה אֶלָּא לְבָנִים, וכיון שמלאכות אלו מכחישות את יופיה, פטורה מהן. ברייתות נוספות: וְתָנֵי רַבִּי חִיָּיא, אֵין אִשָּׁה אֶלָּא לְתַכְשִׁיטֵי אִשָּׁה, שיקנו לה תכשיטים להתייפות בהם. וְתָנֵי רַבִּי חִיָּיא, הֲרוֹצֶה שֶׁיְּעִידֵן אֶת זִיו פניה של אִשְׁתּוֹ, יַלְבִּישֶׁנָּה כְּלֵי פִשְׁתָּן. הֲרוֹצֶה שֶׁיַּלְבִּין אֶת העור של בֵּיתוֹ, יַאֲכִילֶנָּה אֶפְרוֹחִים וְיַשְׁקֶנָּה חֶלֶב סָמוּךְ לְפִירְקָהּ – לימי הנעורים.

* * *

שנינו במשנה: 'ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה וכו' וּמֵנִיקָה אֶת בְּנָהּ'. שואלת הגמרא: לֵימָא – האם יש לומר שמַתְנִיתִין דְּלֹא כְּבֵית שַׁמַּאי, דְּתַנְיָא, אשה שנָדְרָה שֶׁלֹּא לְהָנִיק אֶת בְּנָהּ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, שׁוֹמֶטֶת דַּד מִפְּיו ואינה מניקתו, מפני שחל הנדר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, הבעל כּוֹפֶהּ וּמְנִיקָתוֹ, כיון שאינה יכולה לידור לידור שלא לעשות מלאכה שמשועבדת בה לבעלה, ולא חל נדרה. אמנם אם נִתְגָּרְשָׁה, שאז אינה משועבדת לו, אֵינוֹ כּוֹפֶהּ להניק. מסיימת הברייתא: וְאִם הָיָה התינוק מַכִּירָהּ ואינו רוצה לינק מאשה אחרת, לדברי הכל ואף אם נתגרשה, נוֹתֵן לָהּ הבעל שְׂכָרָהּ וְכוֹפֶהּ וּמְנִיקָתוֹ מִפְּנֵי הַפַּכָּנָה, שלא ימות התינוק בצמא. ומכל מקום מבואר שלבית שמאי אין האשה משועבדת להנקת בנה, ולכן חל נדרה, והיינו שלא כמבואר במשנה.

המשך בעמוד לא

משיבה הגמרא: **אֲפִילּוּ תֵּימָא** [–תאמר] שמשנתינו כְּבֵית **שַׁמַּאי**, שהאשה חייבת להניק את בנה, **וְהָכָא**, בברייתא, **בְּמַאי עָסְקִינַן** – באיזה אופן מדובר, שמחמתו חל נדרה, **כְּגוֹן שֶׁנָּדְרָה הִיא** שתיאסר עליה הנאת הנקה, **וְקָיְימָא לְהּ** את הנדר **הוּא** – בעלה, **וְטָעַם** מחלוקתם, **דְּקָסְבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי**, שהוא נחשב כמי שנוֹתֵן **אֲצַבַּע בֵּין שִׁנַּיָּהּ** לינשך, כלומר, הוא אשם בכך שהנדר חל, שהרי היה בידו להפירו, ולכן אין עליה חיוב הנקה. **וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי**, שהיא נחשבת כמי **שְׁנָתְנָה אֲצַבַּע בֵּין שִׁנַּיָּהּ**, שהרי היא שנדרה, וכיון שאינה יכולה להניק מחמת הנדר מוטל עליה לשכור מינקת.

מקשה הגמרא: אם כן, שנחלקו באופן שהיא נדרה והוא קיים, **וְנִפַּלְגוּ בְּכְתוּבָּה בָּעֲלָמָא** – היה להם לחלוק בסתם חיוב כתובה, באופן שנדרה שלא ליהנות מבעלה, וקיים את נדרה, שכיון שחל הנדר עליו לגרשה, ולבית שמאי יש לה כתובה כיון שהוא האשם בכך שחל הנדר, ולבית הלל פטור מכתובתה כיון שהיא גרמה לעצמה שיגרשנה בכך שנדרה. **וְעוֹד** קשה, **דִּתְנָיָא** בברייתא אחרת, **בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵינָהּ מֵנִיקָה** – אין האשה חייבת להניק את בנה, ואף ללא נדר.

מסיקה הגמרא: **אֶלָּא** ודאי סוברים בית שמאי שאין האשה חייבת להניק את בנה, **וּמַחֲוֵורְתָּא** – ברור הדבר **דַּמַּתְנִיתִין**, המחייבת את האשה להניק, **דְּלֹא כְּבֵית שַׁמַּאי** היא.

* * *

הגמרא מבארת את סיום הברייתא שהובאה לעיל. שנינו בברייתא: אשה שהתגרשה מבעלה פטורה מלהניק את בנה, אך **אִם הָיָה** התינוק **מַכִּירָהּ** חייבת להניקו מפני הסכנה, ובעלה משלם לה שכר.